

SECTION 2. THEORY AND HISTORY OF POLITICSDOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-490-0-8>**THE HISTORY OF THE DEVELOPMENT OF THE IDEA
OF PEOPLE'S RULE AND ITS IMPLEMENTATION
IN THE STATE-BUILDING PRACTICE OF UKRAINE****ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ІДЕЇ НАРОДОВЛАДДЯ ТА ЇЇ ВТІЛЕННЯ
У ДЕРЖАВОТВОРЧІЙ ПРАКТИЦІ УКРАЇНИ****Dovgozvyaga O. V.***History and Jurisprudence Teacher
Dnipro Lyceum № 7 of the Dnipro City
Council***Довгозвяга О. В.***вчитель історії та правознавства
Дніпровський Ліцей № 7 Дніпровської
міської ради***Kleshneva T. V.***History Teacher
Dnipro Lyceum №. 7 of the Dnipro City
Council
Dnipro, Ukraine***Клешньова Т. В.***вчитель історії
Дніпровський Ліцей № 7 Дніпровської
міської ради
м. Дніпро, Україна*

Ідея народовладдя – одна із загальнолюдських цінностей.

Вона є вихідною точкою до розуміння того, що є демократія. Відповідно до неї у суспільстві й державі в уявленні людей проходить межа між демократією і реакцією. Ідейною основою народовладдя є концепція суверенітету, тобто верховенства влади народу, яка здійснюється в його інтересах. Саме ідея народного суверенітету відіграла стимулюючу роль у розвитку суспільства, формуванні демократичних цінностей політичного життя у різних країнах [1, с. 14].

Найбільш повно ідея народного суверенітету була обґрунтована в працях Ж.-Ж. Руссо, Е.Сійєса, Т.Пейна, Ці ідеї знайшли свій відгук і в Україні, зокрема різні форми її відстоювали С. Подольський, М. Драгоманов, М. Павлик, І. Франко, М. Грушевський. Останій писав, що в "конфліктах народу і влади вина лежить на боці влади, бо інтерес трудового народу – це найвищий закон всякої громадської організації, і коли в державі трудовому народові не добре це його право обрховуватися з нею".

Ідеї народовладдя свого часу знайшла вираз і у конституційних проектах, державних документах, нарешті у Конституції УНР 1918 р. Так, у проєкті, запропонованому 1905 р. групою членів Української

Народної Партії під назвою Основний закон "Самостійної України" Спілки народу українського, утверджувалось, що "уся влада належить народові українському". Основний закон встановлює, як нею керуватись. У Четвертому Універсалі Центральної Ради зазначалось, що влада в Україні "буде належати тільки народу України, ім'ям якого, поки зберуться Українські Установчі Збори, будем правити ми, Українська Центральна Рада, представництво робочого народу – селян, робітників і солдатів...". Що стосується Конституції УНР (1918), то друга її стаття проголошувала: "Суверенне право в Українській Народній Республіці належить народові України, цебто громадянам УНР всім разом" [2, с. 123].

Однак, проголосити принцип народовладдя – це важливо, але тільки частина справи. Великого значення набуває питання про механізм його реалізації, щоб воля народу відображала його дійсні інтереси, не вступала в протиріччя із загально визнаними принципами демократії, гуманізму, справедливості [3, с. 165]. Багато філософів, правознавців протягом усієї історії розвитку людства звертались до цього питання, намагаючись його вирішити. Не даремно Платон і Арістотель висловлювались у свій час про "урегульовану демократію", яка протистоїть "охлократії" – "владі натовпу". Ще виразніше висловлюється про це наш сучасник, відомий австрійський політолог К. Поппер: "Нам давно вже час зрозуміти, що питання "Хто повинен мати владу у державі?" і "Чи не багато влади зосереджено в руках тих, хто її має?" Ми повинні зрозуміти, що усі політичні проблеми мають інституційний характер, через те у політиці важливі не стільки особисті думки, скільки юридичне оформлення політичних проблем, і що прогрес на шляху до рівності можна забезпечити тільки за допомогою інституційного контролю над владою".

Як би там не було, яку б конкретну політику не здійснювала будь-яка держава у той чи інший період своєї історії, нехай навіть тоталітаристський, вона була в певному розумінні об'єднанням великої кількості людей – її громадян. Народ, влада і територія завжди будуть основними ознаками держави [4, с. 153]. І не випадково, що дві з них складові становлять складові народовладдя, органічно поєднуючи народовладдя з державою. Це ще один аргумент на користь того, щоб іншими очима подивитися на державу, саме на демократичну правову соціальну державу на зразок якої постало питання розбудови української державності.

Цілком очевидно, що розуміння держави саме таким чином дає широкі можливості для конструювання народовладдя як істотної, найбільш глибокої основи держави. Народовладдя – це влада, що здійснюється народом задля своїх інтересів. Найістотніше питання цієї

проблеми – наскільки реальна влада народу, наскільки народовладдя є дійсним, які класи, нації, соціальні групи чи весь народ ним користуються.

Принцип народовладдя як органічна основа демократичного ладу проходить через усю історію політичної думки, сприяючи формуванню ідей гуманізму і прогресу. Народовладдя – це одна з найголовніших форм виразу соборності у суспільстві, а інтенсивність, дієвість цієї соборності прямо залежить від того, яким є народовладдя, його реальність. Природно виникає питання про найважливіші позитивні риси, які мають бути притаманні народовладдю. Ймовірно найсуттєвішою ознакою має бути співвідношення народовладдя із статусом особистості, людини і громадянина. Справа в тому, що народ – це не якась безлика маса, а соціальна структура, в якій кожен індивід окремо визначений, є об'єктом відповідних соціальних взаємодій, у тому числі пов'язаних з державними функціями, які мають управлінський характер¹.

Історія розвитку людства свідчить, що демократичне вирішення проблеми можливе тоді, коли у центр розвитку всієї суспільної системи ставиться людина, коли соціальна цінність народовладдя розглядається в органічному зв'язку з інтересами, потребами і волею членів суспільства, коли народовладдя є вираженням дійсно колективної волі, яка базується на урахуванні різних точок зору і позицій. За такого підходу народовладдя не тільки не ігнорує приватні інтереси особи, а навпаки, уможливує їх максимальне задоволення. Зважаючи на висновок Гегеля, що у суспільстві увага до особистого інтересу набуває характеру загального інтересу суспільства², ми маємо змогу стверджувати, що у справді демократичній державі народовладдя є виразом особистих інтересів членів суспільства. Тільки за цієї умови можна визнати народовладдя за політичний режим, державний устрій в цілому, як такий, що відповідає загальновизнаним стандартам соціальної справедливості і гуманізму.

Поряд із справедливістю духовною основою народовладдя виступає і гуманізм. Це виключно важливе положення як з теоретичного, так і практичного боку. Справа в тому, що народовладдя є виразом у суспільстві колективного владного початку; гуманізм, навпаки, не ігноруючи колективізму, орієнтується на кожен конкретну особистість і за основне вихідне положення етики вважає свободу і добробут кожної людини. Завдання у тому, щоб поєднати ці два підходи. Це добре розуміли представники ліберального напрямку. Так, І. Бентам вважав, що головне завдання у тому, щоб зробити щасливим найбільшу кількість людей. Але у подальшому розвитку принцип утилітаризму,

який сповідував Бентам, все більше втрачав свою гуманістичну основу, переходячи на позиції безоособової доцільності [5, с. 131].

У наш час склалися сприятливі умови для того, щоб принцип гуманізму насправді став ідейною основою народовладдя. Цей принцип пов'язаний із визнанням світовим співтовариством людини, її прав і свобод найбільшою загальнолюдською цінністю. Отже, беззаперечним є те, що ніякі державні чи громадські інститути, у тому числі і народовладдя, не можуть існувати, якщо вони у тому чи іншому прояві суперечать загально визнаним інтересам, правам і свободам людини.

Отже, реалізуючи народовладдя, здійснюючи ті чи інші управлінські дії, треба уважно слідкувати за тим, щоб гуманістичний підхід завжди брався до уваги, щоб не тільки загальна спрямованість народовладдя, але й конкретні методи його здійснення, зміст управлінських дій повністю відповідали принципам гуманізму.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (редакція від 30 вересня 2024). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141.
2. Андрусак Т. Г. Теорія держави і права. Право для України. Львів, 1997. 200 с.
3. Бориславський Л. В. Конституційна модель народовладдя та системне розуміння категорії "влада народу". *Вісник Львівського університету*. 2013. Вип. 56. Львів. С. 163–168.
4. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє. Київ, 1993. 248 с.
5. Шипілов Л. М. Народовладдя як основа демократичної держави : монографія. Харків, 2009. 185 с.